

Motion till riksdagen 2023/24:779

av **Sven-Olof Sällström m.fl. (SD)**

Civilförsvar

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen i sitt arbete bör beakta det som anförs i motionen om det civila försvaret och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen borde beakta direktiven till civilförsvarets utformning och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen borde beakta civilförsvaret och krisberedskapens ledning och tillkännager detta för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen borde överväga myndigheternas totalförsvarsperspektiv och tillkännager detta för regeringen.
5. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen behöver ta hänsyn till utformningen av SOS Alarm och tillkännager detta för regeringen.
6. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen i sitt arbete bör beakta en översyn av beredskapslagren och tillkännager detta för regeringen.
7. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen borde överväga att stärka arbetet med energisäkerheten och tillkännager detta för regeringen.
8. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen borde överväga att stärka arbetet med strålsäkerhet och tillkännager detta för regeringen.

Ett reformerat civilförsvar

Det civila försvaret är på väg att återupprättas. Det militära försvaret kan inte fungera utan det civila försvaret, som utgör en vital del av totalförsvaret. Ett trovärdigt och fungerande totalförsvaret kräver att den civila delen, såväl som den militära, är väl

samövad och finansierad samt att tydliga mål för totalförsvarets alla delar är uppsatta redan i fredstid.

Som en följd av försvarsbesluten under 1990- och 2000-talen upphörde stora delar av planeringen för höjd beredskap och krig. Besluten innebar att det civila försvaret, med dess beredskapslager, planering, ledningscentraler, övningar med mera, avvecklades. De senaste årens förändrade säkerhetspolitiska läge har fått som resultat att det civila försvaret är på väg att återupprättas igen, vilket är något vi välkomnar och länge arbetat för. Grunden för det framtida civila försvaret är de förslag som återfinns i Försvarsberedningens rapport. För att återupprätta ett trovärdigt och väl fungerande civilt försvar kommer dock än mer omfattande satsningar än vad som föreslås i Försvarsberedningens rapport behöva genomföras. Det civila försvaret ska ha förmåga och planering för att ge stöd till det militära försvaret. Vidare ska det civila försvaret stärka samhällets samlade förmåga att förebygga och hantera svåra påfrestningar såväl i fred som i krig. Till skillnad från den hotbild som rådde under det kalla kriget är dagens situation mer komplex och svårförutsägbar. Utöver krig utgörs hoten mot vår säkerhet idag av exempelvis cyberattacker, informationskrig genom desinformation, användandet av massförstörelsevapen, terrorism, sabotageverksamhet och smittsamma sjukdomar.

För att det civila försvaret ska klara av att lösa sina uppgifter utifrån denna hotbild måste det civila försvaret ha bredare kompetens, kunskap och förmågor än vad som var fallet förut. I praktiken innebär detta att det kommer krävas omfattande satsningar på övningar, materiel, personal samt förmåga att hantera situationer med bristfälligt beslutsunderlag och knappa resurser. Målbilden är att det civila försvaret ska klara av att lösa sin uppgift i minst 90 dygn. Kraven på den enskilde kommer härvid att bli påtagligt högre. I syfte att öka individens förståelse för totalförsvarets vikt och varje medborgares skyldigheter så bör totalförsvarsinformation införas som en tydlig del inom samhällskunskapen i såväl grundskola som gymnasium. För att Sverige ska klara av framtida kriser är det av yttersta vikt att varje medborgare medvetet tar ett stort eget ansvar och förbereder sig så att han eller hon klarar sig utan stöd från samhället i minst en vecka. Det stundande Natomedlemskapet innebär också att Sverige har ett långtgående åtagande kring återuppbyggnaden av civilförsvaret med hänvisning till Natoföredragets tredje artikel, vilket innebär att Sverige på egen hand men också i samarbete med andra länder säkerställer ett uthålligt totalförsvaret. Det Sverigedemokraterna vill se är ett utökat och fördjupat samarbete mellan Sverige, Norge, Danmark och Finland som på sikt kan leda till en regional trygghet i händelse av kris eller krig.

Direktiv till civilförsvaret

Det civila försvarets huvuduppgift är att säkerställa vår nationella uthållighet avseende försvarsvilja, energi- och livsmedelsförsörjning samt vårt demokratiska samhällsskick. Det civila försvaret utgör en väsentlig del av totalförsvaret utan vilket inte det militära försvaret kommer att kunna lösa sina uppgifter. På motsvarande sätt är det civila försvaret instrumentellt när det gäller att vidmakthålla den nationella försvarsviljan och uthålligheten. På sikt bör även det civila försvaret utvecklas mot interoperabilitet med övriga nordiska länders motsvarigheter, i syfte att både kunna ge och ta emot omedelbart bistånd i händelse av svåra påfrestningar på samhället i fred, kris och krig. Det civila försvaret bör utvecklas, övas och ledas i nära samverkan med det militära

försvaret så att synergieffekter uppnås och konkurrensförhållanden och ledningsproblematik kan undanröjas redan i den fredstida verksamheten. Totalförsvarets förmåga att säkerställa en långsiktig förnödenhetsförsörjning bör övervägas att utvecklas mot den finska modellen, där företagskedjor enligt lag skall innehålla vissa nivåer av bränsle, livsmedel m.m.

Civilförsvaret ska därför:

- Med alla medel stödja det militära försvaret i dess utförande av militära operationer men även verka för det civila samhällets fortsatta funktion under kris och krig.
- Långsiktigt och i samverkan med näringslivet bygga upp och vidmakthålla den nationella försörjningsförmågan genom olika former av beredskapslager av strategiskt viktiga produkter såsom kritiska industrikomponenter, drivmedel, läkemedel och livsmedel.
- Kunna stödja näringslivet med utbildning samt skydd och bevakning av samhällskritisk infrastruktur, till exempel inom elförsörjning och transportväsendet.
- Kunna upprätthålla isfria sjötrafikleder i Östersjön och Västerhavet.
- I samverkan med andra myndigheter och även allierade nationer tidigt kunna upptäcka, identifiera och neutralisera hot mot rikets säkerhet.
- I samverkan med övriga totalförsvaret och även andra allierade kunna övervaka och hävda vår territoriella integritet.
- Inom riket kunna omdisponera resurser för att stödja områden som blivit utsatta för omfattande skador i samband med sabotage eller andra former av angrepp, till exempel biologiska angrepp, brand, översvämningar, men även vid omfattande naturkatastrofer eller miljöbrott (oljeutsläpp med mera).
- Efter särskild förfrågan och förberedelser/utbildning kunna ställa resurser till andra länders förfogande vad avser räddningstjänst, såsom brandbekämpning, oljeutsläpp, återuppbyggnad eller humanitärt stöd.
- Genom återkommande övningar på alla nivåer skapa personkännedom mellan samverkande myndigheter, säkerställa att befattningshavare känner till beredskapsplaner och kan och vågar fatta beslut i okända situationer och med bristfälligt beslutsunderlag där ansvarsgränser kan vara otydliga.

Civilförsvaret och krisberedskapens ledning

Det civila försvaret och krisberedskapen bygger på tre principer: ansvarsprincipen, närhetsprincipen och likhetsprincipen. Sammantaget kan det konkretiseras så att den aktör som i fredstid är ansvarig för en verksamhet också tar ansvaret i händelse av kris eller krig. Hanteringen av händelser från kris och krig utgår också ifrån att dessa hanteras av närmast ansvarig. Slutligen innebär likhetsprincipen att en verksamhet ska fungera så normalt det bara går under en kris men också att eventuella förändringar inte får gå hur långt som helst. Ovanstående innebär konkret att kommuner, regioner och länsstyrelser är ansvariga för det grundläggande krisberedskapsarbetet i fredstid. De är ansvariga för att tillse att förskolepersonalen vet vad som sker när flyglarmet går, att skolmaten serveras men också att elen och verksamheten på äldreboendet fungerar.

Mot bakgrund av den rad ödesdiga beslut som togs under 2000-talet så utvecklades merparten av de fungerande rutiner och processer som det gamla systemet byggde på. Detta innebär att allt måste återuppbyggas på nytt och som det ser ut idag har många av

landets 290 kommuner inte förutsättningarna att hantera detta viktiga uppdrag på ett fullgott sätt. I backspeglarna har vi migrationskrisen och därefter pandemin som inneburit att en stor del av kommunens dagliga verksamhet inom skola, äldreomsorg och stadsplanering fått gå på knäna de senaste åren. Kraven på de olika principerna innebär att staten, som är ytterst ansvarig, har begränsade medel att kravställa mot en miniminivå när det gäller det krisförebyggande arbetet.

Myndigheten för samhällsskydd och beredskap har en samordnande roll i det förebyggande krisberedskapsarbetet. Som det ser ut idag går återuppbyggnaden långsamt och landets 290 kommuner arbetar utifrån helt olika förutsättningar och ambitionsnivåer, vilket innebär 290 olika lösningar. Målbilden ska inte vara ett civilt försvar från kalla kriget utan ett civilförsvar som är anpassat för 2000-talets hotbild och utmaningar. Samtidigt finns det ett stort behov av att det i uppstarten av återuppbyggnaden finns en tydlig ledning och styrning som kan säkerställa en nationell sammanhållning och riktlinje. Denna ska givetvis åtföljas av möjligheter till sanktioner för de aktörer som inte prioriterar eller fokuserar på återuppbyggnaden av krisberedskapsfunktioner, vilka också är lagstadgade uppdrag. Myndigheten för samhällsskydd och beredskap bör övervägas att få utökad föreskriftsrätt inom krisberedskapsfunktionen för att tillsammans med länsstyrelsen tillse att krisberedskapsarbetet fortlöper och når en acceptabel nivå med hänvisning till vad som ingår i varje aktörs uppdrag.

Myndigheter

En minst lika viktig del i återuppbyggnaden av det civila försvaret är direktiven till de statliga myndigheterna genom regleringsbrev. Myndigheter såsom Trafikverket, Jordbruksverket, Livsmedelsverket m.fl. ska anta ett totalförsvarsperspektiv i sin verksamhet. Under den pågående återuppbyggnadsfasen har det framkommit problem kring myndigheternas fokus på civilförsvarsuppgifter. Detta innefattar krigsplaceringar, vägbyggen samt nedläggning av för totalförsvaret viktig infrastruktur såsom flygfält m.m. Sverigedemokraterna ser det därför som viktigt att regeringen i regleringsbrev säkerställer myndigheternas totalförsvarsfokus och att detta årligen återrapporteras.

SOS Alarm

I tider av kris och otrygghet är det extra viktigt att medborgarna känner förtroende för den alarmeringsfunktion som SOS Alarm är satt att sköta. För att upprätthålla detta förtroende är det av yttersta vikt att nödsamtalen behandlas likvärdigt och av en och samma aktör, oavsett var i landet nödsituationen inträffat. Det är även av stor vikt att svarstider upprätthålls över tid och att tillräckliga resurser finns i händelse av kris eller krig. SOS Alarms uppdrag är komplext, och för att kunna hantera kriser, olyckor och hög belastning krävs en robust organisation. Vidare fyller SOS Alarm en viktig roll i det civila försvaret och måste framöver utformas och öva på att vara en del av totalförsvaret, i fred såväl som i krig. Vi anser också att den samhällsviktiga verksamhet som SOS Alarm är satt att hantera inte nödvändigtvis bäst utövas av ett aktiebolag med

ett flertal verksamheter. Istället bör man se över möjligheten att omvandla SOS Alarm till en myndighet.

Beredskapslager

Det civila försvaret och rikets krisberedskap är i behov av beredskapslager. För vissa produkter krävs nationella och regionala lager, för andra behövs storskalig central lagerhållning kompletterat med lokala lager. Riktvärdet bör vara att beredskapslagren klarar av att täcka minst tre månaders förbrukning. Om händelseutvecklingen påkallar att beredskapslagren nyttjas, ska inhemsk produktion kunna ökas eller ställas på krigsfot inom tre månader för att tillgången till vissa utpekade produkter ska kunna säkerställas. Tidsramen för att ställa om industrin ska ses som ett första riktvärde. På sikt ska industrin kunna ställas om på betydligt kortare tid.

För att förbättra och säkerställa vår förmåga att klara av framtida kriser, behöver också självförsörjningsgraden av exempelvis livsmedel, läkemedel samt skydds- och sjukvårdsmateriel höjas avsevärt. Svenska beredskapslager ska i normalfallet lagerhållas och finansieras av marknadsaktörer inom de olika segmenten, till exempel aktörerna inom livsmedels- och läkemedelsbranscherna. För att säkerställa att konkurrensneutraliteten bibehålls behöver lagstiftning och regler tas fram. I de fall små lokala näringsidkare i glesbygd inte klarar av att uppfylla uppställda krav, eller om någon marknadsaktör anser att konkurrensneutraliteten satts ur spel, ska de kunna söka statligt stöd för att klara av att uppfylla de uppställda kraven. Samtliga kommuner, regioner och privata aktörer inom hälso- och sjukvård ska genom lagstiftning regleras att i sin dagliga verksamhet omsätta datumkänsliga artiklar och varor i beredskapslagren, till exempel läkemedel. Beredskapslagrens innehåll fastställs av Myndigheten för samhällsskydd och beredskap i samarbete med berörda myndigheter. Krav på lagerhållning av materiel och varor som är kritiska för totalförsvaret bör regleras i lag och de särskilda företag som har att verkställa detta (K-företag) ska kunna göra det utan att det påverkar marknaden.

Energisäkerhet för civilförsvaret och samhällets krisberedskap

Sverigedemokraterna anser att det är centralt för Sverige att driva frågor om hög säkerhet och standard angående elektricitet i allmänhet, samt kompetens och yrkeserfarenhet hos utövare av dessa tjänster. Olika elkraftskonsumenter är olika beroende av säker el. För samhällsviktig verksamhet kan oacceptabla konsekvenser snabbt uppstå vid elavbrott. Med hjälp av modern styrteknik kan olika användare sättas i prioriteringsordning vid brist på el. Forskning visar att särskilda reservkraftnät med viss radie är kostnadseffektiva när det finns flera samhällsviktiga verksamheter nära varandra. Energimyndigheten bör ges i uppdrag att utifrån dessa utgångspunkter särskilt förstärka försörjningstryggheten för samhällsviktiga verksamheter. Härvid bör särskild hänsyn tas till det bedömt kraftigt ökande elbehovet samt överföringskapacitet i stomnät mellan olika regioner, i syfte att säkerställa redundans.

Strålsäkerhetsskydd för civilförsvaret och samhällets krisberedskap

Då potentiella hot mot vår kärnkraft kan anses som förhöjda i ett stigande instabilt läge i vår omvärld, anser vi att ett ökat skydd för dessa anläggningar är av central betydelse för rikets säkerhet. Gällande skyddsregler ska ses över, inte bara för våra kärnkraftverk utan även vad gäller vår atomverksamhet och vår storskaliga vattenkraft.

Säkerhetszonerna runt verken bör därför ges en utökad radie, vilket även innefattar luftrummet. Sverigedemokraterna föreslår att regeringen återkommer till riksdagen med förslag på lagstiftning som svarar mot de större skyddsbehov som dagens instabilitet i vårt närområde medför.

Sven-Olof Sällström (SD)

Björn Söder (SD)

Lars Wistedt (SD)

Lars Larsson (SD)